

VOORTGANGSRAPPORTAGE FAUNABELEID 2022

Inhoud

Voortgangsrapportage faunabeleid 2022.....	1
Inleiding.....	2
Ganzenbeleid en beheer	3
Spoor 1: Het spoor van borging continuïteit voor twee jaar	4
Spoor 2a: Landelijk (IPO) en Internationale spoor.....	4
Spoor 2b: Het Utrechtse spoor (Utrechtse ganzenafspraken).....	5
Spoor 2c: Ganzenbeheer rondom Schiphol	6
Spoor 3: Het onderzoekspoor	6
Voortgang Alternatieve methoden en preventie faunabeleid	7
Onderzoek innovaties wering- en verjaging van overlast gevende dieren	8
Onderzoek inzet drones voor verjaging.....	8
Stand van zaken overige projecten.....	8
De weg naar houdbare ontheffingen	10
Aantal ontheffingen door rechter op diverse gronden afgewezen	10
Juridisch advies Boerema en van den Brink t.b.v. juridisch houdbare ontheffingen.....	12
Beleid en beheeradvies inwinnen m.b.t. groot wild (hoefdieren en de wolf)	12
Overige acties in dit verband in gang gezet	13
Dierennoodhulp	16
Landelijke faunazaken (jacht en landelijke vrijstellingssoorten)	16
De uitdagingen voor toekomstbestendig faunabeheer	17
Taken, rollen en verantwoordelijkheden	18

Inleiding

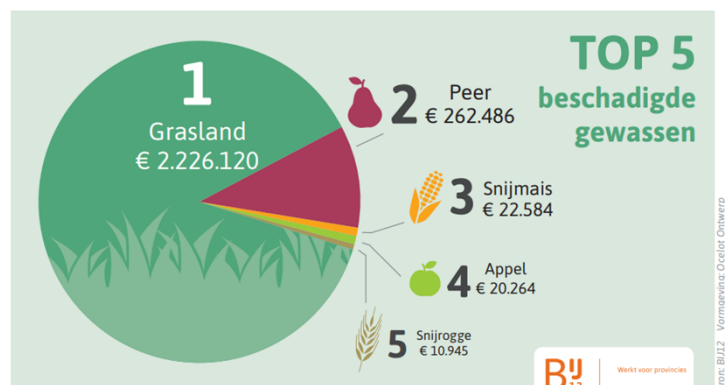
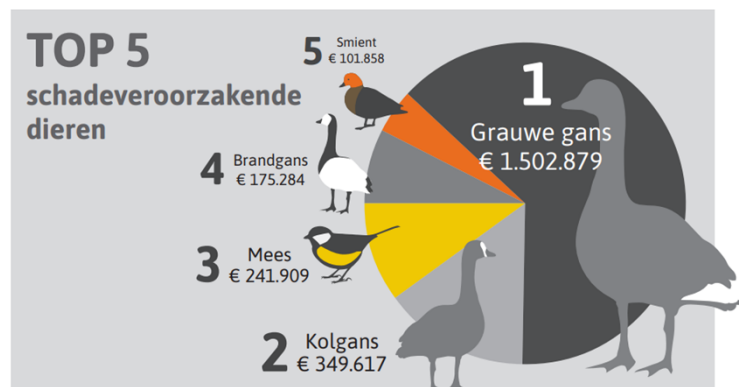
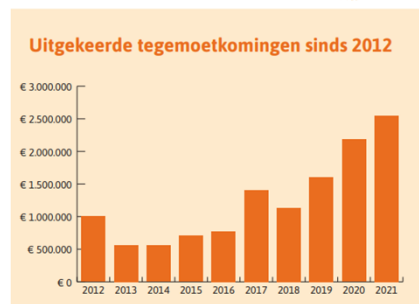
In de provincie Utrecht worden enkele faunasoorten beheerd, met name om:

1. schade aan gewassen (met name gras en fruit) te beperken
2. aanrijdingen te voorkomen
3. vliegveiligheid te verhogen
4. graafschade in waterkeringen e.d. te voorkomen
5. kwetsbare flora en fauna te beschermen (tegen predatie vos – tijdelijk stilgelegd, tegen exoten)
6. vee te beschermen (tegen predatie door vossen – tijdelijk stilgelegd).

Alle bovengenoemde redenen zijn wettelijk erkende belangen die opgebracht kunnen worden om af te wijken van de bescherming die in feite alle in het wild levende dieren genieten onder de Wet natuurbescherming (hierna afgekort als Wnb). Niet elke diersoort is strikt beschermd, maar voor alle dieren geldt ten minste de zorgplicht en dient men in geval men dieren doodt, onnodig lijden te voorkomen. Dat de wettelijk erkende belangen valide zijn, blijkt o.a. uit de omvang in [tegemoetkomingen in schade](#) (Figuur 1) en het hoge aantal aanrijdingen met reeën per jaar (valwild in 2021 volgens het [jaarverslag](#) van de Stichting Valwild Utrecht was 351).

Cijfers faunaschade 2021 Utrecht

Dit zijn de cijfers van tegemoetkomingen in schade die door BIJ12 in 2021 namens de provincie Utrecht heeft uitgekeerd. Het schadejaar loopt van 1 november 2020 tot en met 31 oktober 2021.

Figuur 1: De tegemoetkomingen in schade uitgekeerd in de provincie Utrecht (uitgevoerd door BIJ12) in 2021, de top 5 veroorzakende schadesoorten en gewassoorten en de tegemoetkomingen in de loop der tijd (2011-2020). De Grauwe gans is verreweg de grootste veroorzaker van schade, gevolgd door: Kolgans, Mees, Brandgans en Smient. Van de € 2.548.794 die in 2021 in de provincie Utrecht is

uitgekeerd aan tegemoetkoming schade is 87% naar Grasland gegaan, gevolgd door Peer, Snijmais, Appel en Snijrogge met veel geringere percentages. Sinds 2013 is de tendens in tegemoetkomingen over het algemeen stijgend. Bron: BIJ12-Faunazaken.

Het faunabeleid en beheer kent vele taken, rollen en verantwoordelijkheden, die in de gehele keten (van wetgever tot uitvoerder) zijn belegd via de Wnb (zie ook laatste paragraaf van deze voortgangsrapportage). De provincie is verantwoordelijk voor het faunabeleid. Dit beleid staat beschreven in de [Omgevingsvisie](#) (2021), de [Natuurvisie](#) (2017) en het [Beleidskader wet natuurbescherming](#) (2017). Ook het [coalitieakkoord 2019-2023](#) geeft richting aan het faunabeleid. De regels zijn uitgewerkt in paragraaf 6.3 van de [Interim Omgevingsverordening](#) provincie Utrecht (2021) en de [Beleidsregels natuur en landschap](#) (2018). Voor grote hoefdieren was er daarnaast een apart [beleidsdocument grote hoefdieren](#) (2012) opgesteld, dat is geïntegreerd in het Beleidskader wet natuurbescherming.

De grote lijn is dat provincie balans wil tussen beschermen en beheren en bij beheer eerst wil inzetten op preventieve methoden, vervolgens als dit niet afdoende schade reduceert, een reductie van de aantallen realiseren via de inzet van zo diervriendelijk mogelijke middelen, en als dan nog wildschade optreedt, boeren makkelijk en goedkoop compenseren voor faunaschade. In het digitale minisymposium Faunabeheer van 8 maart 2021 is de Statencommissie over het faunabeleid- en beheer bijgepraat.

De Faunabeheereenheid Utrecht (hierna FBE) heeft binnen de provinciale kaders en de wettelijke vereisten haar Faunabeheerplan 2019-2025 opgesteld. Daarnaast is het [Programma Oversteekbaarheid Fauna 2021-2023](#) van de provincie Utrecht van kracht, dat bijdraagt aan de inzet van preventieve maatregelen om aanrijdingen te voorkomen.

Dit voortgangsdocument, dat u is toegezegd in de Statencommissievergadering Ruimte, Groen, Water en Wonen van 24 maart 2021, laat u zien waar wij staan met betrekking tot het ganzenbeleid en de uitvoering daarvan, de voortgang op het gebied van alternatief beheer, de weg naar houdbare ontheffingen, stand van zaken rondom dierennoodhulp, de ontwikkelingen op het gebied van landelijke faunazaken (jacht en landelijke vrijstellingen) en de uitdagingen voor toekomstbestendig faunabeheer. Tot slot kunt u de taken, rollen en verantwoordelijkheden teruglezen in het laatste hoofdstuk.

Ganzenbeleid en beheer

Zoals vermeld in de Statenbrief van 2021 zijn de liggende Utrechtse ganzenafspraken vastgesteld in het [Beleidskader wet natuurbescherming](#) (2017). Het beheer is erop gericht om, door middel van reductie van de broedpopulatie Grauwe ganzen, de schade terug te brengen tot het niveau van 2005. Dat houdt een reductie in en vervolgens het stabiliseren van de broedpopulatie Grauwe ganzen tot een voorjaarsstand van 4.000 exemplaren (en zomerstand 7.000). Voor de Brandgans is het streven om de schade terug te brengen tot het niveau van 2011. Dat houdt een reductie en vervolgens stabiliseren van de broedpopulatie Brandganzen tot een voorjaarsstand van 3.000 exemplaren (en zomerstand: 5.000). In het Faunabeheerplan Utrecht 2014-2019 staat beschreven hoe men de doelstelling wil realiseren (goedgekeurd door GS op 2-9-2014). Het ganzenhoofdstuk is onveranderd overgenomen in het nieuwere Faunabeheerplan 2019-2025.

Ondanks alle inspanningen om de populatie zomerganzen en de door hen veroorzaakte schade te reduceren (in 2020: 38.053 ganzen gedood met het geweer, 6.901 ganzen vergast, en minimaal 13.016 eieren onklaar gemaakt), heeft dit niet geleid tot een reductie in de totale schade. In 2020 is er vanwege corona niet geteld. In 2021 werden in het voorjaar 58.378 ganzen (waarvan 21.574 grauwe ganzen, 26.009 brandganzen) en in de zomer 54.211 ganzen geteld (waarvan 39.132 grauwe ganzen, 4.636 brandganzen). In 2020 bedroeg de getaxeerde grasschade:

1. In ganzenfoerageergebied (vrijwel geen verstoring mogelijk, 'gewenste' schade): € 480.000
2. Eerste snede (winterrust overige gebieden met grasland, verjaging mogelijk): € 953.000
3. Zomersnede (populatiereductie mogelijk): € 324.000

In de Statenbrief [SB Tussenbalans Utrechtse ganzenafspraken \(2021RGW66\)](#) is uitgelegd dat via twee sporen wordt gewerkt aan de uitvoering van het ganzenbeleid. Met spoor 1 wordt de continuïteit door uitvoering van de liggende Utrechtse ganzenafspraken voor in ieder geval twee jaar geborgd. Dit is belangrijk om de gerealiseerde stand, die al die jaren stabiel is gehouden, snel weer kan aangroeien waardoor alle inspanningen teniet kunnen gaan. Het andere spoor 2 moet leiden tot nieuwe Utrechtse Ganzenafspraken 2.0: stap voor stap wordt in werkgroepverband met de stakeholders toegewerkt naar een interprovinciale toekomstbestendige aanpak van de ganzenproblematiek tussen beleid en uitvoerders/grondgebruikers. Het advies van het Projectteam ganzenbeheer Utrecht (hierna PGU) van 1 oktober 2020 met instemming van de FBE gaf aan rekening te houden met belangrijke ontwikkelingen die werden verwacht, zoals de adviezen van de MARF en AEWA over een robuust interprovinciaal ganzenbeleid en -beheer.

Duidelijk is dat het ganzenbeleid en de uitvoering aanpassingen vereisen. Waar we in de Statenbrief nog uitgingen van twee sporen is spoor 2 uiteengevallen in drie sporen 2a, 2b en 2c. Verder een nieuw spoor 3 voor de lopende en nieuwe onderzoeksprojecten. De uitvoering van spoor 1 is ongewijzigd. Zoals in de Statenbrief al was voorzien zou er binnen spoor 2 moeten worden aangehaakt op de toen nog niet beschikbare adviezen van de MARF en de AEWA-benadering. Het initiatief voor de uitwerking van het MARF-advies en de AEWA-benadering is ondertussen opgepakt in interprovinciaal verband, omdat een interprovinciale aanpak voor een toekomstig bestendig ganzenbeheer sterk is aanbevolen. Via spoor 2b wordt doorgewerkt aan het PGU-advies voor een update van onze Utrechtse ganzenafspraken. Hierbij wordt rekening gehouden met spoor 2a. Sporen 2a en 2b zijn inhoudelijk van elkaar afhankelijk. Omdat het interprovinciale proces een langere doorlooptijd heeft is de planning daarvan in principe leidend. Spoor 2c heeft in die zin een raakvlak vanwege samenwerking tussen drie provincies en drie faunabeheereenheden. Wij proberen spoor 2 c aan te haken op spoor 2a en daarmee op de IPO-koers van de hieronder gekozen aanpak van interprovinciale sjablonen.

Spoor 1: Het spoor van borging continuïteit voor twee jaar

Dit spoor, doorgaan met de liggende ganzenafspraken betekent onverkort inzetten op het terugbrengen van de ganzenpopulatie in de zomerperiode. Dit is belangrijk omdat het stilvallen van het beheer direct effecten heeft op de gerealiseerde stand. Die zal snel weer aangroeien. Zie voor meer info hierover het [Jaarverslag 2021](#) van de FBE. In ieder geval zal dit beheer tot en met 2023 worden uitgevoerd. Omdat de herijking van het ganzenbeleid vanwege spoor 2b waarschijnlijk zal uitlopen mag dit niet ten koste gaan van het alsnog stilvallen van het beheer vanaf 2023.

Spoor 2a: Landelijk (IPO) en Internationale spoor

Intussen ligt er een advies m.b.t. het ganzenbeleid en -beheer van de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (hierna afgekort als MARF) en zijn er twee ganzenbeheerplannen opgesteld voor de grauwe en brandgans vanuit de Afrikaans-Euraziatische overeenkomst voor trekkende watervogels (hierna afgekort als AEWA).

Advies Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade

De MARF heeft zich over de problemen rondom de ganzenproblematiek gebogen en kwam in mei 2021 met het eindadvies "Ganzen zonder grenzen: Advies voor een robuust en gebiedsgericht ganzenbeheer". Hoofdlijnen uit het advies zijn: het vinden van een juiste balans tussen bescherming en beheer, beleidskeuzes harmoniseren, beleid en wetgeving aansluiten op praktijk, implementeer AEWA managementplannen, zorg voor een mix aan beleidsinstrumenten om te komen tot een gebiedsgerichte uitvoering en stel een landelijke ganzentafel op die

aan een landelijk beleidskader werkt en door vertaald naar provinciale faunabeheerplannen. Hierover is de Statencommissie door de MARF bijgepraat in een informatiesessie op 27 oktober 2021.

Besluit Bestuurlijke adviescommissie vitaal platteland (hierna afgekort als BAC-VP)

De BAC-VP heeft de IPO-werkgroep natuurwetgeving gevraagd een voorstel op te stellen hoe dit advies kan meehelpen om de juiste balans te vinden voor een effectief ganzenbeleid- en beheer en welke deeladviezen daaruit over te nemen en hoe deze te implementeren. De BAC-VP heeft in november vorig jaar o.b.v. advies van de IPO-werkgroep besloten via een ambtelijke Taakgroep Ganzen te werken aan de implementatie van de AEWA-aanpak (Grauwe en Brandganzen) en te zorgen voor afstemming en samenwerking op het beleid en beheer van ganzen. De provincie Utrecht heeft het BAC-VP besluit weten aan te vullen, zodat toegewerkt wordt naar één landelijk gezamenlijk ganzensjabloon voor de ecologische onderbouwing van het beheer, de uitvoeringsplannen en de toestemmingsbesluiten. De taakgroep is inmiddels opgericht. Naast deelname van de ganzenprovincies nemen ook vertegenwoordigers uit de landelijke FBE-organisatie deel aan de taakgroep. Komende tijd zal invulling worden gegeven aan de in de BAC-VP gemaakte afspraken.

Spoor 2b: Het Utrechtse spoor (Utrechtse ganzenafspraken)

Werkgroep toekomstig bestendig ganzenbeheer onder het Projectteam ganzenbeheer Utrecht.

Sinds 2013 werkt het Projectteam ganzenbeheer Utrecht (hierna PGU) aan een breed gedragen provinciale Utrechtse invulling van het voormalige landelijke ganzenakkoord (Utrechtse ganzenafspraken). In het PGU werken beleid en uitvoering hier samen en is samengesteld met vertegenwoordigers van de stakeholders, die zitting hebben in het bestuur van de FBE. De voorzitter van het PGU is ook voorzitter van de FBE. Het PGU adviseert via de FBE aan ons. Het PGU komt uiterlijk in Q2 van 2022 volgens afspraak met een advies ter verbetering van het Utrechtse ganzenbeleid en –beheer. Tijdens het opstellen van het advies zijn diverse knelpunten en dilemma's bij het ganzenbeleid en uitvoering naar boven gekomen, hieronder opgesomd. Het advies poogt deze zo goed mogelijk te adresseren en met oplossingen te komen.

Knelpunten/dilemma's bij het ganzenbeleid en uitvoering:

1. Weinig draagvlak en vertrouwen bij agrariërs en jagers in diervriendelijkere alternatieven en zien vaak geen heil in het verjagen van ganzen – terwijl deel van de maatschappij dit vraagt en dit in feite ook het uitgangspunt is van de Wnb.
2. Weinig draagvlak voor inzet van het Ganzenbeheerteam bij agrariër, jager en terrein beherende organisatie omdat de uitvoering van dit ganzenbeheer als niet-weidelijk wordt ervaren (afschot koppels op/naast het nest) – terwijl dit wel een heel effectieve methode is om de populatie grauwe ganzen te reduceren.
3. Weinig draagvlak voor het doden van ganzen tijdens de broedperiode door de jager omdat de uitvoering van dit ganzenbeheer als niet-weidelijk wordt ervaren (afschot koppels op/naast het nest) – terwijl dit wel een heel effectieve methode is om de populatie grauwe ganzen te doden
4. Weinig draagvlak voor het doden van ganzen via vergassing tijdens de ruiperiode bij diverse grondeigenaren/grondgebruikers, omdat dit maatschappelijke ophef geeft – terwijl dit wel een heel effectieve methode is om de populatie grauwe ganzen te doden.
5. Weinig draagvlak voor ganzenrustgebieden in de winter onder de agrariërs – terwijl dit wel onderdeel is van de totale package deal van het ganzenbeleid en de beschermingspijler invult als tegenhanger voor het beheer in de zomer.
6. Weinig draagvlak voor het doden van dieren bij de dierenrechtenorganisaties, wat, als de onderbouwing van het dodelijk beheer niet op orde is, tot gerechtelijke procedures kan leiden en het afwijzen van ontheffingen.
7. Veel detailniveau nodig om effect van maatregelen aan te kunnen tonen op schadereductie en ontheffingen overeind te houden, zoals het aantal verjaag en bejaagacties, omvang schade in de tijd. Grondgebruikers voelen zich niet in staat om dit detailniveau te leveren.

Het is niet de verwachting dat het ganzenbeleid op basis van het advies direct kan worden herzien, omdat bouwstenen ook moeten komen uit het landelijke IPO-spoor. Samen leiden ze tot een vernieuwd provinciaal kader dat naar verwachting eind 2023 (Q4 2023) kan worden vastgesteld. Op basis daarvan de FBE te vragen een nieuw ganzenbeheerplan op te stellen voor nieuwe ontheffingsaanvragen. In 2024 kunnen dan op basis daarvan nieuwe toestemmingsbesluiten worden opgesteld (de huidige ontheffingen lopen eind 2025 af). Zie verder hierna onder het kopje planning ganzenbeleid.

Werkgroep alternatief ganzenbeheer

De werkgroep is sinds 2017 gestart met alternatief diervriendelijk ganzenbeheer, maar laat nu allerlei projecten uitvoeren gericht op alternatieve methoden. Het kan worden beschouwd als spoor 4 richting een toekomstbestendig beheer. Zie verder onder kop: Voortgang Alternatieve methoden en preventie faunabeleid, welke projecten dat betreft.

Spoor 2c: Ganzenbeheer rondom Schiphol

Naast internationale en landelijke afspraken met betrekking tot het ganzenbeleid en de uitvoering, gelden tevens regionale afspraken met betrekking tot vliegveiligheid, waarbij het Schipholconvenant en het bijbehorende ganzenbeheerplan Schiphol (2018-2024) leidend zijn. Op 1 december 2020 hebben wij het Convenant reduceren risico vogelaanvaringen Schiphol 2020- 2024 vastgesteld en ondertekend. Een [Statenbrief](#) hierover is aan uw Statencommissie verstuurd.

Momenteel ligt er een op 12 oktober 2021 door de Tweede Kamer (commissie I&W) aangenomen motie 31936-885 waarin de Minister verzocht wordt, om in het algemeen belang van de veiligheid een leidende rol te nemen in het evalueren en gelijktrekken van het beleid ten aanzien van ontheffingen in de 20 kilometerzone rondom Schiphol tussen de provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland, zodat de veiligheid van passagiers en burgers op de grond beter wordt gewaarborgd. De stand van zaken hiervan is op dit moment niet bekend. Dit loopt via een regiegroep waarin de provincie Noord-Holland de provincies vertegenwoordigd.

Spoor 3: Het onderzoekspoor

Ministerie van LNV

Vanuit de AEWA-afspraken investeert het ministerie van LNV in onderzoek waarmee het '[Adaptive Fly Way Management Program](#)' ontwikkeld kan worden. Daarmee worden de populatiemodellen die gebruikt worden in de AEWA-managementplannen geoptimaliseerd en kunnen de gevolgen van het ganzenbeleid op landbouwschade worden doorgerekend. De resultaten van dit grootschalige onderzoek wordt naar verwachting in Q1 2025 opgeleverd.

BII12-ganzen gerelateerde onderzoeken

In 2021 heeft BII12-Unit Faunazaken een [onderzoeksagenda](#), tezamen met provincies en het commissieonderzoek opgesteld voor 2022-2023. Met betrekking tot ganzen lopen de volgende onderzoeken:

1. Verbeterde taxatiemethodes voor graslandtaxaties (naast dat dit een verbetering oplevert m.b.t. de tegemoetkomingen in schades, draagt dit ook bij aan het beter in kaart kunnen brengen van de effecten ganzenbeheer op schade). Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q3 2022 opgeleverd.
2. Effectiviteit van de Bird Alert om ganzen te verjagen van grasland. Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q1 2023 opgeleverd.

3. Relatie begrazingsdruk ganzen en schade op de 1ste en 2de grassnede. Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q1 2023 opgeleverd.
4. Vernieuwing van de tegemoetkomingen in schadesystematiek. Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q3 2023 opgeleverd.
5. Hoe motiveer je grondgebruikers om faunabeheer uit te voeren (dodende en niet-dodende maatregelen). Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q4 2022 opgeleverd.

Utrechtse ganzenonderzoeken anders dan de alternatieve onderzoeken

Ten behoeve van het nieuwe ganzenbeleidskader en verbetering van de uitvoering van het faunabeheer lopen er, of zijn wij een aantal onderzoeken aan het voorbereiden:

1. Effectiviteit ganzenrustgebieden en winterrust: Om de meerwaarde van ganzenrustgebieden, winterrust in kaart te brengen, maar ook de risico's daarvan en de wijze waarop deze maatregelen effectief (effectiever) ingezet kunnen worden, wordt aankomende winter en voorjaar in de provincie Utrecht hiernaar onderzoek verricht. Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q3 2023 opgeleverd.
2. Opzetten pilot gecoördineerde ver- en bejaging in Eemland: In Eemland verblijven sinds een aantal jaar grote groepen brand ganzen, die voor aanzienlijke schade zorgen, wat ook nadelig kan werken voor het broedsucces van weidevogels. Het voornemen is om aan het einde van de winter, begin voorjaar 2023 daar gecoördineerd en intensiever te gaan ver- en bejagen en de effecten daarvan in beeld te brengen. Dit jaar vindt er al een intensieve nulmeting plaats van het aantal aanwezige ganzen gedurende de eerste helft van het jaar. De FBE is samen met het ganzencluster in dat gebied een plan van aanpak aan het schrijven. Als de provincie dat plan van aanpak steunt, zal zij bijdragen aan de monitoring van de effecten, mits daarvoor ook de een goed onderbouwde ontheffingsaanvraag voor het uitvoeren van deze pilot door de provincie gehonoreerd kan worden.
3. Tezamen met de provincie Noord-Holland zal dit voorjaar het effect van rietbegrazing door ganzen op voor de N2000-gebied de Oostelijke Vechtplassen kenmerkende moerasvogels in kaart gebracht worden: Afhankelijk van de uitkomsten kan dit bijdragen aan een beter onderbouwde ontheffing voor ganzenbeheer in N2000-gebieden. Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q1 2023 opgeleverd.
4. Monitoring Vechtplassen, ter optimalisatie van het (nest)beheer: In 2022 is in op de Vinkeveense Plassen intensief gemonitord hoeveel ganzen aanwezig waren, hoeveel nesten geteld, hoeveel nesten behandeld en vervolgens hoeveel ganzen er na het broedseizoen (met en zonder pullen) geteld. Dit om een beeld te krijgen van de effectiviteit van het nestbeheer en de mogelijke noodzaak om het beheer op deze plassen te verbeteren. Dit onderzoek wordt naar verwachting in Q3 2022 opgeleverd.

Voortgang Alternatieve methoden en preventie faunabeleid

De [SB Alternatieve methoden en preventie faunabeleid \(2021RGW64\), inclusief bijlage](#) zet de stand van zaken met betrekking tot het initiëren, uitvoeren en beoordelen van praktijkproeven die een alternatief bieden voor traditionele methoden van schadebestrijding op een rij vanaf 2017. De stukken geven ook inzicht in het toepassen van preventieve maatregelen alvorens de stap wordt gezet naar bestrijden in de reeks van voorkomen - bestrijden – vergoeden en in de stand van zaken over ander diervriendelijk faunabeleid zoals verwilderde katten, (motie) haas en konijn. Daar waar de uitkomsten positief zijn, worden en zullen in de toekomst de methoden en/of middelen opgenomen worden in de vernieuwde kaders en doorwerken in de uitvoering. Hier vermelden we de voortgang.

De werkgroep alternatieven (ganzen-) afschot is dit jaar uitgebreid met een vertegenwoordiger namens LTO. De werkgroep bestaat nu naast de provincie uit: FBE, de Dierenbescherming, LTO en BIJ12. De werkgroep heeft op dit moment de focus liggen op twee grote onderzoeksopdrachten.

Onderzoek innovaties wering- en verjaging van overlast gevende dieren

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in het beschikbaar zijn (of op termijn mogelijk beschikbaar komen) van innovatieve verjaagmethoden en in wat er nodig is om deze ook in de praktijk te gaan toepassen. Dit onderzoek gaat in fase 1a (oriëntatiefase) verder op basis van de artikelen die het resultaat waren van de marktverkenning die we eerder hebben laten uitvoeren. Op basis van de artikelen en op basis van beschikbare kennis bij het consortium van opdrachtnemers, aangevuld met interviews met deskundigen, wordt onderzocht welke veelbelovende methodieken m.b.t. wering en verjaging in Utrecht/Nederland beschikbaar zouden kunnen komen. De geselecteerde veelbelovende methodieken worden vervolgens besproken in een focusgroep bestaande uit ervaringsdeskundigen om zo tot een shortlist te komen die wordt onderworpen aan nadere studie tijdens analyse fase 1b. Fase 1b eindigt met een go/ no-go moment want alleen als de analyse resulteert in een kansrijke selectie wordt fase 2 gestart.

Fase 2 bestaat uit het uitdenken van een routekaart die doorlopen moet worden om kansrijke methodieken, op termijn, tot daadwerkelijke implementatie te krijgen. Ook tijdens fase 2 worden stakeholders betrokken, onder andere via het organiseren van workshops. Het onderzoek bevindt zich nu in fase 1b. Als het inderdaad tot een fase 2 komt dan zijn de resultaten van dit onderzoek eind dit jaar beschikbaar. Als het onderzoek stopt na fase 1b omdat er geen methodieken overblijven waarvoor het uitwerken van een routekaart zinvol is dan is de eindrapportage in het derde kwartaal van dit jaar beschikbaar.

Onderzoek inzet drones voor verjaging

De tweede grote onderzoeksopdracht onder de werkgroep alternatieven betreft de inzet van drones voor verjaging. Uit eerdere kleinschalige pilots en veldervaringen lijken drones als veelbelovend niet-dodelijk middel voor het verjagen van ganzen naar voren te komen. Een uitgebreide toetsing op: de werking, de meest efficiënte en praktisch haalbare manier van inzet, neveneffecten en kennis en inzicht in het geschikte drone-type is noodzakelijk. Deze vragen worden beantwoord binnen het nu in Utrecht lopende grootschaliger project. Het is de bedoeling dat we via het onderzoek over de volle breedte de gegevens beschikbaar krijgen om te bepalen of het inzetten van drones een volwaardige, effectieve en implementeerbare verjaagmethode is. Het streven is naar een onderzoeksgebied met een omvang van circa 1000 ha en een aanvullend referentiegebied. Bij het onderzoek wordt er rekening mee gehouden dat er in het onderzoeksgebied en referentiegebied ook reguliere schadebestrijding plaats zal blijven vinden.

Het begeleidingsteam bestaat uit: FBE, LTO, BIJ12, provincie Utrecht, onder leiding van het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM, opdrachtnemer). Er is nu een geschikt onderzoeks- en referentiegebied op het oog, de gesprekken met de grondgebruikers zijn gestart. De planning is dat de eindrapportage in Q1 van 2023 wordt opgeleverd.

Vanwege dit aparte drone onderzoek zal het hierboven beschreven onderzoek 'innovaties wering- en verjaging van overlast gevende dieren' (met name watervogels) geen aandacht meer schenken aan drones als innovatieve methodiek.

Stand van zaken overige projecten

Broedsucces verminderen door inzet varkens

In de vorige voortgangsrapportage is de conclusie met u gedeeld dat deze methode arbeidsintensief is maar desondanks een kansrijk alternatief biedt. Acties om terreinbeherende organisaties te stimuleren om aanvullende praktijkproeven uit te voeren hebben geen succes gehad. De terreinbeherende organisaties durven het experiment niet aan vanwege angst voor de effecten op andere bodembroeders. De eigenaar van de varkens heeft zelf contact gezocht met Schiphol om de varkens daarin te zetten. Rond Schiphol worden de varkens nu ingezet om oogstresten op te eten, zodat deze resten geen ganzen meer aantrekken. Voor Utrecht is dit project afgerond maar we blijven alert op kansen die zich voordoen om varkens in te zetten ter vermindering van broedsucces.

Intensief legselbeheer

In de vorige voortgangsrapportage is de conclusie met u gedeeld dat intensief zoeken naar nesten en de legfels onklaar maken een alternatief is voor gebieden die goed zijn te overzien. In 2021 is de praktijkproef in de Galecopperzoom (Nieuwegein) dan ook herhaald, 12 nesten zijn behandeld en het ruigteterrein voor het broedseizoen is geklepeld. Ook in 2022 is opdracht gegeven nestbeheer uit te voeren en te klepelen. Dit jaar heeft dit ertoe geleid dat ganzen niet (of bijna niet: broedseizoen loopt nog) zijn gaan nestelen. Wij zetten deze aanpak hier voort. De FBE heeft, los van dit project, bij de terreinbeherende organisaties nagevraagd hoe zij aan legselreductie doen. De aanpak blijkt erg uiteen te lopen. De komende periode wordt bekeken of de verschillende aanpakken wellicht aanknopingspunten bieden voor het formuleren van een nieuwe pilot.

Ganzen in de stad

In de Statenbrief over de tussenbalans ganzen is aangekondigd hiermee aan de slag te gaan. Eerder is gemeld dat dit alternatief kansrijk is als gemeenten de problematiek omarmen en bereid zijn bij nieuwe (bouw) projecten dit onderwerp mee te nemen. Het voornemen was op dat moment om gemeenten hierover te informeren tijdens de Netwerkbijeenkomst Faunabeheer die eind 2021 gehouden zou worden en zich zou richten op gemeenten. Dit is niet gebeurd, er is geen netwerkbijeenkomst voor gemeenten geweest. En ook het voornemen voor één op één benadering is vanwege capaciteitsgebrek niet uitgevoerd.

Er zijn wel enkele andere acties uitgevoerd. Zo heeft de Dierenbescherming (lid van de werkgroep maar onder eigen naam gepubliceerd) voor het Vakblad Natuur, Bos Landschap een artikel over ganzen in stad, inclusief nestbeheer geschreven waarin ook diverse protocollen zijn behandeld. Er is contact geweest met de gemeente Amersfoort die doorgaat door met de aanpak en heeft aangegeven het gebied ook te gaan uitbreiden. Er is ook een gesprek geweest met de gemeente Utrecht maar daaruit bleek dat er op dat moment geen politiek draagvlak voor was voor nestbehandeling van alle ganzen. Wel zijn zij voornemens om te inventariseren of nestbeheer mogelijk is van Nijlganzen. De gemeente Nieuwegein heeft aangegeven wel over het onderwerp te willen doorpraten. Dit jaar bepalen we als werkgroep of er nog extra activiteiten opgepakt worden voor aanpak van ganzen in de stad en zo ja welke.

De FBE was voornemens een themabijeenkomst ganzenbeheer in stedelijk gebied voor gemeenten, waterschappen en semioverheden te organiseren, maar dit is vanwege corona niet doorgedaan. We zullen samen met hen kijken of en zo ja, wanneer dit wel plaats kan gaan vinden.

Grasmengsels en maaibeleid

Dit project zou bij beschikbaar komen van een eventueel werkzaam grastype of -mengsel uitgevoerd worden als experiment in een kunstmatige setting. Zo'n type mengsel lijkt nu beschikbaar, namelijk Nutriherb (droogte resistent, kruidenrijk). In eerste instantie is verkend of er in het gebied Eemland een pilot uitgevoerd kon worden

met dit grastype. Er ontstond echter discussie over de voorwaarden waaronder de agrariërs in dit gebied mee wilden doen aan een pilot. Die betroffen de mogelijkheid tot eerder verjagen dan mag volgens de ontheffing. Daarnaast bestond het eerste pilotvoorstel vanuit het gebied uit een pakket van meerdere maatregelen waardoor er geen goede monitoring van afzonderlijke onderdelen mogelijk was. In dit gebied gaat nu waarschijnlijk een andere pilot lopen, planmatig ver- en/of bejagen. Nu zal verkend worden of er op de proefboerderij Zegveld een proefopstelling opgezet kan worden met Nutriherb. Grasontwikkelaar Barenbrug wil wel meedoen aan een pilot.

Verwilderde katten

Per 2 april 2021 is de aanwijzing/opdracht voor het doden van verwilderde katten ingetrokken en afschot dus niet langer toegestaan. De uitvoering van de alternatieve methodiek, TNR-C (Trap Neuter Return / relocate Care) loopt volgens het aan Provinciale Staten toegezonden plan van aanpak. De methodiek vormt een alternatief voor het eerdere afschot van ca. 400 verwilderde katten per jaar. De coördinatie van de uitvoering ligt bij de FBE. Om de coördinerende rol te kunnen vervullen is de exploitatiesubsidie aan de FBE, afgelopen november 2021, opgehoogd voor de jaren 2021, 2022 en 2023. De middelen hiervoor zijn met het vaststellen van de Kadernota 2021 incidenteel beschikbaar gekomen. De FBE is de opdrachtgever voor de Stichting Zwerfkatten Nederland, die de daadwerkelijke uitvoering doet. De provincie heeft zitting in de begeleidende stuurgroep. De rapportage over de voortgang zal via het jaarverslag van de FBE lopen. De volgende cijfers zullen tenminste worden bijgehouden: het aantal gevangen verwilderde katten, het aantal met TNR-C behandelde verwilderde katten, het aantal (in eigenaarsverband) teruggezette verwilderde katten en het aantal gesocialiseerde verwilderde kittens.

Het terugdringen van verwilderde katten is noodzakelijk binnen onze plicht (Wnb) om beschermde of bedreigde diersoorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. Om meer inzicht in de rol van de verwilderde kat als predator te krijgen verbinden we als provincie verschillende monitoringsactiviteiten aan de uitvoering. Deze vormen een aanvulling op de cijfermatige monitoring. Om meer inzicht te krijgen in de rol van de kat als predator laten wij laboratoriumonderzoek uitvoeren op monsters van de uitwerpselen van zowel in weidevogelkerngebied als op erven gevangen katten. Het laboratoriumonderzoek van de monsters betreft de bepaling van predatieresten aan de hand van DNA materiaal. Dit onderzoek is in het offertestadium en zal in principe worden uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Voor de methodiek zal er aangesloten worden op de methodiek zoals deze wordt gehanteerd voor het bij de RUG lopende landelijke onderzoek naar de rol van de verwilderde kat als predator.

Verder laten we in een weidevogelkerngebied de dichtheid van katten voor en na een TNR-C ingreep bepalen aan de hand van camera-val onderzoek. Ter vergelijking zal dit ook gedaan worden in een controlegebied zonder ingreep. Ook dit traject is in het offertestadium.

De weg naar houdbare ontheffingen

Aantal ontheffingen door rechter op diverse gronden afgewezen

Hieronder geven wij een statusoverzicht van de door de FBE aangevraagde ontheffingen op basis van het meest recente Faunabeheerplan (2019-2025). De redenen voor de rechtbank Midden-Nederland om ontheffingen af te wijzen zijn:

1. Onvoldoende onderbouwd dat beheer moeilijk is, met aanzienlijke schade tot gevolg (wild zwijn i.r.t. het nulstandbeleid),
2. De door alle provincies gehanteerde lijn dat €250,00 aangemerkt kan worden als belangrijke schade is volgens deze rechtbank niet toereikend (knobbelswanen i.r.t. grasschade),
3. De onderbouwing van de schadecijfers en de onmogelijkheid om preventieve maatregelen in te zetten is niet afdoende aangetoond (spreeuwen in fruitboomgaarden),

4. Landelijke vrijstelling is niet goed vormgegeven door de minister en daarom onverbindend (vos),
5. Schade aan Freilandkippen en weidevogels is onvoldoende gemotiveerd (vos),
6. Effect van afschot op betere bescherming weidevogels is onvoldoende gemotiveerd (vos) – de onderliggende data ontbreekt en bovendien aangeleverd door vrijwilligers: niet gevalideerd door wetenschappelijk instituut/onderzoeksbureau.

De effecten van niet-dodend en dodend faunabeheer op de doelen die gesteld worden, zoals minder gewasschade & natuurschade zijn uit de bestaande onderzoeken en lopende monitoring lang niet altijd te herleiden. Zeker t.a.v. het behalen van natuurdoelen, is een koppeling tussen de inzet op het faunabeheer en de te behalen doelen (vossenafschot t.b.v. weidevogelbescherming, betere bescherming van het riet tegen ganzenbegrazing, zodat rietvogels blijven voortbestaan) vaak lastig te ontrafelen en daarmee hard te maken. Er liggen diverse onderzoeksrapporten, maar veelal geven die onvoldoende basis om een ontheffing voor beheer en schadebestrijding volgens de recente jurisprudentie in stand te houden.

Tabel 1: Afwikkeling gerechtelijke procedures ontheffing verlening Faunabeheer

Op basis van het Faunabeheerplan 2019 – 2025, inwerkingtreding 1 september 2020

Diersoort	Ontheffing per (datum)	Status ontheffing	Periode	Opmerkingen
Ree	01-09-20	Onherroepelijk, ontheffing verleend	Jaarrond	Populatiebeheer
Wild zwijn (0-stand beleid)	01-09-20	Hoger beroep	Jaarrond	Nulstand realisatie
Vos	01-09-20	Hoger beroep	Jaarrond	Ontheffingen
Ekster	01-09-20	Onherroepelijk, ontheffing verleend	1-6 t/m 31-10	I.v.m. schade fruitteelt
Gaai	01-09-20	Onherroepelijk, ontheffing verleend	1-6 t/m 31-10	I.v.m. schade fruitteelt
Holenduif	01-09-20	Onherroepelijk besluit, ontheffing geweigerd (geen schadehistorie bekend)	Jaarrond	I.v.m. landbouwschade
Kauw	01-09-20	Onherroepelijk	1-6 t/m 1-10	I.v.m. schade fruitteelt
Knobbelzwaan	01-09-20	Hoger beroep	Jaarrond	I.v.m. landbouwschade
Meerkoet	01-10-20	Onherroepelijk besluit, ontheffing geweigerd (vanwege ongunstige staat van Instandhouding)	1-10 t/m 30-4	Uitsluitend schadegevoelige percelen
Smient	01-10-20	Onherroepelijk besluit, ontheffing geweigerd (vanwege ongunstige staat van Instandhouding)	1-10 t/m 30-4	Uitsluitend schadegevoelige percelen
Spreeuw	01-09-20	Na tussenuitspraak Rechtbank, bezwaren deels gegrond, ontheffing zal worden ingetrokken.	1-6 t/m 30-11	I.v.m. schade fruitteelt en olifantsgras
Zwarte kraai	01-09-20	Onherroepelijk, ontheffing verleend	Jaarrond	Verjaging en populatiereductie

Juridisch advies Boerema en van den Brink t.b.v. juridisch houdbare ontheffingen

De jurisprudentie over het onderwerp beheer en schadebestrijding op basis van de Wnb is talrijk maar lijkt niet altijd even consistent. Rechter zijn de laatste jaren steeds kritischer ten aanzien van de onderbouwing van de ontheffingsaanvragen ten behoeve van de toestemmingen. Om in de toekomst juridisch houdbare toestemmingen te kunnen blijven afgeven om schade adequaat te voorkomen dan wel te verminderen, hebben wij de mogelijkheden juridisch laten analyseren en inzichtelijk krijgen wat daarvoor minimaal nodig is en welke andere opties er mogelijk zijn. Daarbij is gekeken naar een aanpak voor de korte termijn en een perspectief voor de lange termijn, ook met oog op de Omgevingswet. En hoe kunnen preventie en alternatieve methoden daarin een vaste plek krijgen? Zie het bij de Statenbrief gevoegde onderzoeksrapport. Op basis van de juridische analyse volgen voor op de korte termijn adviezen die voor een deel gericht zijn aan de gezamenlijke provincies. Het gaat kort gezegd om:

1. Verbeter de schaderegistraties (periode, locatie, vrijgestelde soorten)
2. Bewijs het causale verband tussen schade- en populatieomvang
3. Registreer de effectiviteit van dodelijke en niet-dodelijke maatregelen
4. Breng in beeld wat de te verwachten ontwikkeling is als beheer wel of niet plaatsvindt
5. Onderzoek het belang van bescherming van wilde flora en fauna (ganzenschade aan natuur, vos als predator van weidevogels, maar mogelijk ook probleemoplosser doordat de vos ganzeneieren eet)
6. Bediscussieer de omgang met zorgenkindjes zoals de wilde eend, haas, konijn en smient
7. Bepaal het effect van beheer op de staat van instandhouding
8. Houdt rekening met hoge eisen aan de onderbouwing van de nulstand. Als men vast denkt te moeten houden aan de nulstand: werk dan aan die onderbouwing (geen alternatieven voor handen, voor gehele provincie is de soort niet acceptabel, vanuit het te verwachten risico voor het wettelijke belang)
9. Beheer en schadebestrijding in en nabij N2000 is vergunningplichtig in de Wnb. Zorg ervoor dat het effect van beheermaatregelen positief bijdraagt aan de doelen in N2000 gebieden en deze in elk geval niet tegenwerkt
10. Omschrijf het wettelijk kader bij besluitvorming duidelijker

Omdat het alle provincies raakt of gaat raken is het rapport ter kennisname meegestuurd naar de BAC-VP tweedaagse op 19 en 20 mei 2022 en gekoppeld aan het agendapunt faunabeleid en -beheer. Het rapport is als bijlage toegevoegd. Daar is besloten om voor het eerstvolgende BAC-VP (16 juni) alvast een eerste analyse op hoofdlijnen van het onderzoeksrapport te bespreken en nu aan de IPO-werkgroep natuurwetgeving te vragen daarop vervolgstappen te zetten.

Beleid en beheeradvies inwinnen m.b.t. groot wild (hoefdieren en de wolf)

Vanwege de onzekerheid of de ontheffing voor het wild zwijn het in hoger beroep alsnog haalt, bereiden wij momenteel een opdracht voor om een verkenning uit te voeren wat de gevolgen daarvan zouden zijn voor de provincie uit het oogpunt van verkeersveiligheid, schade, maar zeker ook in relatie tot het geldende beleid met betrekking tot de andere grote hoefdieren en de draagkracht van de gebieden.

De provincie Utrecht heeft een flink aantal reeën, een kleine populatie damherten (Willem III plantage), geen wilde zwijnen en edelherten en vooralsnog geen wolven (hoewel er laatst wel een in Utrecht is gesignaleerd, waarschijnlijk doortrekkend). Het beleid voor edelherten, damherten, ree en wild zwijn in Utrecht is in het

Beleidskader wet natuurbescherming vastgesteld. Het Hoefdierenbeleid dat stamt uit januari 2012 is daarin beleidsneutraal overgegaan. Het komt erop neer dat mochten edelherten Utrecht bereiken, dan is de Utrechtse heuvelrug een potentieel leefgebied. Voor damherten is de Willem III plantage aangewezen als leefgebied. Bij de komst van het wild zwijn is in het beleid vastgelegd dat het wild zwijn niet mag voorkomen. In het faunabeheerplan is dit beleid nader onderbouwd en zijn de door de FBE aangevraagde ontheffingen afgegeven voor afschot van wild zwijn en damherten. De ontheffing voor wild zwijn heeft bij de Rechtbank geen stand gehouden. Tegen deze uitspraak is hoger beroep ingesteld bij de Raad van State. Voor reeën is het beleid en het beheer erop gericht om de verkeersveiligheid zo goed mogelijk te borgen. De reeënontheffing om afschot te kunnen plegen t.b.v. verkeersveiligheid is in stand gebleven bij de rechter. Echter, om het aantal aanrijdingen terug te dringen is het noodzakelijk om meer te sturen op de inzet van preventieve maatregelen en te zorgen dat het, via het faunabeheerplan toegekende, afschot ook daadwerkelijk gehaald wordt.

Voor wolven is het beleid beschreven in het [interprovinciaal Wolvenplan](#). Wolven zijn strikt beschermd en beheer is vooral mogelijk via het weren van wolven door het vee te beschermen tegen wolvenaanvallen. Verder bevat het interprovinciaal wolvenplan richtlijnen m.b.t. tegemoetkomingen in schade aangericht aan vee, en de ruimte om subsidies te verstrekken t.b.v. wolf-werende maatregelen. Ook geeft het communicatieadviezen en protocollen in geval een wolf is aangereden/doodgereden. Op dit moment wordt het Interprovinciale Wolvenplan ge-update en zal naar verwachting begin 2023 opnieuw interprovinciaal worden vastgesteld. Ter voorbereiding van het beleid zijn een aantal basisrapporten opgesteld: 1. Fact Finding Study en 2. Juridische analyse. Alle informatie over de wolf, zoals waar schade te melden, schademeldingen, hoe schade te voorkomen en onderzoeken m.b.t. de wolf zijn terug te vinden op de [webpagina over de wolf van BIJ12](#). Verder zijn wij vooruitlopend op de vaststelling al aan het inventariseren of, en zo ja hoe, een subsidieregeling t.b.v. de aanschaf van wolf-werende maatregelen zoals rasters, opgesteld kan worden.

Overige acties in dit verband in gang gezet

Voor het in standhouden van de ontheffingen die op dit moment onderhavig zijn aan bezwaren en beroep:

1. Hoger beroep is ingesteld, voor alle kansrijke zaken, zoals geadviseerd wordt in het advies van Boerema en van der Brink (2022) (Rapport: Juridische aspecten van faunabeheer). Daarvoor heeft en is de FBE, samen met de provincie, bestaande data zo goed mogelijk aan het ophalen bij stakeholders. Dit is in een eerder stadium uiteraard gedaan, maar wij hopen dat nieuwe uitvragen, in combinatie met het sneuvelen van de ontheffingen, waaruit de urgentie voor meer data meer zal blijken, meer en nieuwe benodigde data zal opleveren.
2. In het hoger beroep zullen wij vasthouden aan de eerder door hogere rechters wel erkende grens dat schade boven de €250,00 aangemerkt kan worden als belangrijke schade.

Voor het verbeteren van tellingen (populatie-trends):

1. Provincie heeft aan de FBE meegegeven dat zij in overleg moeten gaan met het CBS en organisaties die wel erkende tellingen en telprotocollen hanteren (SOVON), om vervolgens hun eigen protocollen en validatie van tellingen daarop aan te passen of bij voorkeur samen te brengen tot één erkende telling.
2. Provincie wil daarnaast structureel inzetten op het intensiveren van de erkende tellingen (op dit moment ontbreken er een aantal telgebieden in Utrecht) door SOVON, en heeft daarover al globale afspraken gemaakt.

Meer inzicht in beheereffecten om zo ontheffingen op langere termijn 'veilig te stellen':

1. De FBE is, tezamen met de provincie nog meer op gebiedsniveau aan het bijhouden welke beheerinspanningen (niet-dodend en dodend) waar hebben plaatsgevonden en probeert deze te koppelen aan een goede monitoring van de gestelde doelen. Daarin zijn beperkingen, want monitoring vereist budget en het budget voor monitoring bij de verantwoordelijke partijen (partijen binnen de FBE, FBE, provincie) is beperkt.
2. BIJ12 is in samenwerking met provincies en FBE's op dit moment aan het inventariseren hoe schade op een redelijk betaalbare wijze inzichtelijk gemaakt kan worden voor die soorten waarvoor taxaties nu niet plaatsvinden. Dit onderzoek is ook onderdeel van de onderzoeksagenda van BIJ12-Faunazaken. Aan de andere kant is er sinds de invoering van het behandelbedrag in 2014 bij aanvragen voor een schade-uitkering een loket ingericht bij BIJ12 voor registratie van lagere schades, maar daar maken de stakeholders in de FBE nauwelijks gebruik van. Dit onderzoek is nog in een verkennende fase en een planning is nog niet bekend.
3. Wij proberen om via het BAC-VP-spoor weer toegang tot de data met betrekking tot het faunabeheer te krijgen. Op dit moment is de provincie afhankelijk van de FBE om koppelingen te maken tussen beheerhandelingen en schade, wat bijsturen in beleid en uitvoering belemmert.
4. Onderzoek, in opdracht van BIJ12 uitgevoerd (en deels in Utrecht plaatsvindt), naar de effecten van maatwerkbeheer van reeën (afschot meer concentreren langs de randen van wegen, en effect wildspiegels die akoestische en visueel signaal afgeven op moment dat auto's langskomen).
5. We gebruiken het Programma Oversteekbaarheid fauna 2021-2023 van de provincie om preventieve maatregelen in te zetten om aanrijdingen met diverse wildsoorten waaronder ook het ree te voorkomen (rasters, faunaecoducten)

Planning ganzen, hoefdieren & Wolven

Met de komst van de Omgevingswet zal worden gewerkt met programma's die de vastgestelde kaders volgen. Indien sprake is van nieuwe kaderstelling zal deze volgens de recent afgesproken Werkwijze programma's en projectbesluiten eerst aan u worden voorgelegd. De voorlopige planning daarvan is naar verwachting Q4 2022. Binnen de nieuwe kaderstelling zullen de adviezen en resultaten door ons samengebracht worden in een vernieuwd programma naar verwachting in Q4 2023 als basis voor de verdere uitwerking.

Planning	2022				2023				2024				2025			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Onderzoek en monitoring =																
Uitvoering =																
Ontwikkelen beleid en beheerplan =																
Ganzen																
<i>Onderzoek en monitoring - PU</i>																
Innovatie in faunabeheer stimuleren																
Effect ganzenverjaging met drones																
Ganzenrustgebieden optimaliseren in provincie Utrecht																
Monitoring Vechtselassen ter optimalisering beheer																
Pilot: Vroegere en gecoördineerde ver- en bejaging Eemland																
Alternatief gras (minder aantrekkelijk, of beter bestand)																
Effect begrazing broedvogels Oostelijke Vechtselassen																
Verbeteren wintervogeltellingen (ganzen, knobbelzwanen) via SOVON																
Invoeren juveniele tellingen ganzen via SOVON																
<i>Onderzoek en monitoring - BIJ12</i>																
Effectiviteit Bird Alert																
Grasschade: relatie begrazingsdruk en schade op 1ste en 2de snede																
Herijken taxatiemethode																
Vernieuwen schadevergoedingssystematiek																
Grondgebruikers motiveren voor faunabeheer (dodende en niet-dodende middelen)																
<i>Onderzoek en monitoring - Ministerie van LNV</i>																
Ontwikkelen Adaptive Flay Way Management (AEWA modellen optimaliseren)																
<i>Uitvoering</i>																
Legselbeheer Galecopperzoom, Tramremise																
Ondersteuning koppelreductie																
Ondersteuning ruivangsten																
Ondersteuning ganzenclusters via ganzencoördinator																
<i>Ontwikkelen beleid en beheerplan</i>																
Opstellen PGU-advies: 'Toekomstbestendig ganzenbeheer Utrecht'																
Opstellen GS-reactie op PGU-advies: voorstel richting PS																
Beleidskader (en regels) ganzen herzien																
FBE opdracht geven FBP ganzen Utrecht op te stellen																
Ontheffingverlening op basis van FBP ganzen																
Producten Taakgroep ganzen																
Evaluatie FBP ganzen Schiphol en opstellen nieuw FBP (Trekker NH)																
Hoefdieren & wolven																
<i>Onderzoek en monitoring - BIJ12</i>																
Effect maatwerkbeheer ree en inzet wildwerende middelen																
<i>Ontwikkelen beleid en beheerplan</i>																
Extern advies op laten stellen hoefdierenbeleid en beheer																
Interprovinciaal Wolvenplan herzien en vaststellen via BAC-VP																
Opstellen GS-reactie op Hoefdierenadvies, wolvenplan: voorstel richting PS																
Beleidskader (en regels) hoefdieren herzien, wolf opnemen																
FBE opdracht geven FBP groot wild Utrecht op te stellen																
Ontheffingverlening op basis van FBP hoefdieren																

Figuur 2: Alle werkzaamheden verbonden aan de ganzen zijn gepland tot en met het eerste kwartaal van 2025. De werkzaamheden behelzen: onderzoek en monitoring door zowel de provincie Utrecht als door BIJ12 en door het ministerie van LNV. Tevens is er sprake van uitvoeringswerkzaamheden voor de ganzen. Deze lopen tot en met het derde kwartaal 2023, eventuele continuering daarna hangt af van nieuw beleidskader. De afronding van beleid met bijbehorend beheerplan wordt voorzien voor het eerste kwartaal van 2025. Alle werkzaamheden verbonden aan de hoefdieren en wolven zijn gepland tot en met 2025. BIJ12 voert onderzoek uit naar de effectiviteit van maatwerkbeheer en wild-werende middelen om aanrijdingen met het ree te verminderen t/m in elk geval het tweede kwartaal van 2023. De ontwikkeling van een nieuw beleidskader en beheerplan waarin

zowel de wolf als hoefdieren is opgenomen zal starten in 2022 en zal eind 2025, inclusief het nemen van toestemmingsbesluiten voor het beheer, afgerond zijn.

Dierennoodhulp

Ketenbenadering, transport en opvang van in het wild levende dieren (Plan van aanpak keten Natuurdieren)
Het 'Plan van aanpak versterken keten opvang en transport van in het wild levende dieren' is ter bespreking ([2020RGW134](#)) en ter kennisname ([2020RGW166](#)) eerder naar de Statencommissie gestuurd.

Van de € 50.000 die jaarlijks (coalitieakkoord) structureel beschikbaar is voor de keten van transport en opvang van in het wild levende dieren, is jaarlijks € 10.000 als noodfonds beschikbaar (in de vorm van een incidentele subsidie) voor omstandigheden die zo kritiek zijn dat er gaten dreigen te vallen in de keten. In 2020 is het noodfonds naar de stichting Egelopvang gegaan. Dit jaar is het noodfonds toegekend aan de stichting Vogelopvang Soest. Het overige bedrag wordt besteed aan de vouchersystematiek, gekoppeld aan cursussen. De uitvoering hiervan wordt gedaan door de stichting DierenLot en jaarlijks geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. Het doel van de inzet van de middelen is het versterken van de keten transport en opvang van in het wilde levende dieren. De subsidie is in mei 2021 toegekend aan de stichting DierenLot voor de periode tot en met 2024. De stichting DierenLot vraagt geen geld voor de cursussen en ook niet voor de kosten verbonden aan de uitvoering van de systematiek. Het hele bedrag gaat naar de vouchers. Er is een webpagina (<https://www.dier.nu/voucherregeling-provincie-utrecht>) ingericht om de vouchers te kunnen aanvragen, het reglement door te nemen etc.. Dit jaar wordt de pagina ook geschikt gemaakt voor de 'verslaglegging'. Dan maakt bijvoorbeeld een foto, filmpje of verslag duidelijk waar de vouchers aan zijn uitgegeven. In september 2021 is de systematiek echt van start gegaan. De tussenliggende tijd is gebruikt om de website in te richten, het reglement op te stellen en andere zaken verbonden aan het operationeel maken. Er zijn 7 vouchers aangevraagd en/of toegekend tot nu toe, voor een totaalbedrag van ruim € 30.000. De verwachting is dat de systematiek de komende tijd (nog) beter benut gaat worden mede doordat het door corona lange tijd lastig was om cursussen te volgen. Tijdens een eerste tussenevaluatie gesprek met de stichting DierenLot liet de stichting weten dat de ketenpartners blij zijn met deze Utrechtse systematiek en dat andere provincies met belangstelling naar de Utrechtse aanpak kijken. Wij hebben besloten om de € 50.000 die jaarlijks beschikbaar is voor de keten voor de periode tot en met 2024 op de huidige manier te blijven besteden.

Landelijke faunazaken (jacht en landelijke vrijstellingssoorten)

De minister van LNV heeft de bevoegdheid om de jacht op wildlijstsoorten (haas, konijn, fazant, wilde eend, houtduif) te sluiten als blijkt dat de Staat van Instandhouding (hierna Svl) niet gunstig is. Uit onderzoek blijkt dat de Svl voor alle vijf de soorten niet gunstig is. Zij heeft recent besloten de jacht op haas in drie provincies, waaronder Utrecht, en het konijn in alle provincies, het komende [jachtseizoen niet te openen](#). Daarmee is motie 103 Bescherm haas en konijn van 11 november 2020 op verzoek van Provinciale Staten door Minister tijdelijk gehonoreerd. Voor de wilde eend, houtduif en fazant wil de minister meer inzicht krijgen op provinciaal niveau en de jacht voor het seizoen '22/'23 geopend houden. Daarnaast wil zij inventariseren wat de oorzaken van de achteruitgang zijn en de mogelijkheden voor populatieherstel en samen met provincies en stakeholders werken aan het in kaart brengen van de maatschappelijke en financiële impact van het niet openen van de jacht.

Daarnaast heeft de minister, in overeenstemming met de Wet natuurbescherming, voor soorten die landelijk serieuze schade kunnen veroorzaken vrijstelling verleend voor schadebestrijding en beheer. Echter, deze

landelijke vrijstelling lijkt niet goed vormgegeven te zijn door de minister en daarom voor in elk geval de vos, volgens de Rechtbank Midden-Nederland, onverbindend. In het door de minister ingestelde hoger beroep zal moeten blijken of dit werkelijk het geval is.

De uitdagingen voor toekomstbestendig faunabeheer

Vanuit de wet en de jurisprudentie volgt dat het evident is dat het doden van dieren om schade te voorkomen geen vanzelfsprekendheid meer is. In de Wnb is het uitgangspunt: nee, tenzij.... Dieren worden niet gedood tenzij er sprake is van een wettelijk erkend belang, de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is & alternatieven niet voorhanden zijn. De manier waarop de rechter tegenwoordig toetst of aan deze uitgangspunten is voldaan bij ontheffingverlening wordt steeds strikter. Ook is de rechter tegenwoordig van mening dat de effectiviteit van de te nemen maatregel aantoonbaar moet zijn. M.a.w. draagt het doden van vossen bij aan een betere bescherming van de weidevogel? Is het doden van ganzen doeltreffend als het gaat om het inperken van grasschade? Is er daadwerkelijke sprake van schade waarmee te rechtvaardigen valt dat dieren gedood worden?

Om te kunnen voldoen aan de letter van de wet zal het nodig zijn om heel veel meer data te verzamelen dan nu het geval is. De vraag komt dan om de hoek kijken: wie staat er aan de lat om die data te verzamelen? Wie gaat het zo organiseren dat de data die verzameld wordt, ook erkend wordt door de rechter en de bevoegde overheden? En hoe krijgen we als provincies beter grip op de faunadata?

Het verzamelen van gegevens over de trends van soorten is gebaseerd op tellingen van vrijwilligers. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft voor het erkennen van data, geleverd door vrijwilligers, een aantal criteria opgesteld¹, waarbij het van belang is dat data meerdere keren per jaar verzameld wordt, geteld wordt volgens een vast protocol, de data gevalideerd wordt en dat de data gecorrigeerd wordt ten aanzien van over- of onderbemonstering van bepaalde fysisch geografische regio's. Data verzameld door faunabeheereenheden voldoet hier niet aan. Het is derhalve van belang dat de faunabeheereenheden in gesprek gaan met provincies, het ministerie, het CBS en particuliere gegevensorganisaties (SOVON, Zoogdiervereniging) om met hen te bepalen hoe data m.b.t. schadesoorten en hun trends op orde gebracht kan worden, zodat discussies over de gunstige staat van instandhouding van soorten, zoals die nu bijvoorbeeld gaande is m.b.t. de jachtsoorten, op termijn opgelost kunnen worden.

Een andere uitdaging is het in beeld brengen van schade veroorzaakt door soorten waarin geen tegemoetkoming gegeven wordt. Dit betreft niet alleen soorten en schades waarvoor overheden van mening zijn dat alternatieven voor dodelijk beheer voorhanden zijn en daarom afschot niet nodig is, maar ook voor soorten en schades waarvoor bijvoorbeeld afschot tot voor kort wel mogelijk was maar inmiddels onder druk staat. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de landelijk vrijgestelde soorten, jachtsoorten of soorten waar de staat van instandhouding onder druk staat (spreeuwen in hoogstam boomgaarden). Om schadebestrijding met behulp van afschot te kunnen verrichten moeten schadedossiers aanwezig zijn. Deze zijn er niet aangezien het laten taxeren van schade kostbaar is en schaderapporten de ondernemer niets opleveren (geen tegemoetkoming in schade).

¹ <https://www.netwerkecolischemonitoring.nl/wp-content/uploads/2021/04/Meetprogrammasfloraenfauna2020.pdf>

Verder is het in ieders belang dat de effectiviteit van maatregelen in beeld gebracht worden. Dat geldt niet alleen voor dodende, maar ook niet-dodende maatregelen. Dat is nu onvoldoende duidelijk, waardoor de rechter een streep heeft gezet door diverse ontheffingen die werden verleend in het belang van het voorkomen van gewasschade, het bevorderen van de verkeersveiligheid & het beschermen van kwetsbare fauna.

Tot slot ligt er een grote uitdaging op het maatschappelijke vlak. Daar waar de wet het nee, tenzij-principe hanteert en een deel van de politiek en de maatschappij verlangt dat niet-dodende maatregelen bij voorkeur worden ingezet, geldt in de praktijk dat niet-dodende maatregelen als niet-effectief, arbeidsintensief en duur worden ervaren. Dat dit zo ervaren wordt is op zich niet vreemd. Immers: het doden van dieren zou, mits dit goed wordt gecoördineerd en intensief gebeurt, leiden tot een lagere populatie en daardoor minder schade. Het kost de agrariër over het algemeen niets aangezien de jager deze taak vrijwillig op zich neemt. Het verjagen met allerlei alternatieve middelen zoals laser, angstkretenapparaten en rasters is tijdrovend en vergt investeringen. Als vervolgens het ver- en bejagen niet effectief blijkt, bestaat in veel gevallen nog de mogelijkheid zich te beroepen op een tegemoetkoming in schade. Hierdoor ontbreekt de noodzaak om innovatief en intensief te ver- en bejagen. Op zich is het niet vreemd dat het faunabeheer zo is ingericht dat de agrariër ruimte krijgt om schade te bestrijden en deze vergoed krijgt als dat niet lukt. Immers, de meeste schade treedt op in de melkveehouderijsector waarin sinds midden jaren tachtig melk wordt geleverd tegen dezelfde marktprijs. Het resultaat is dat deze bedrijven over het algemeen alleen kunnen blijven draaien als ze het maximale uit hun land halen, wat ten koste kan gaan van de natuur, het tolereren van grasschade door ganzen & het kunnen investeren in diervriendelijkere verjaging van het land. Het is de uitdaging voor de provincie om die kant van het faunabeheer te stimuleren en instrumenten te ontwikkelen waarmee een agrariër uit de voeten kan.

Taken, rollen en verantwoordelijkheden

De rollen en taken zijn grotendeels door de wetgever van de Wet natuurbescherming (Wnb) bepaald. Uitgangspunt is dat faunabeleid en faunabeheer op elkaar moeten zijn afgestemd.

De taken en rollen zijn grofweg als volgt verdeeld:

A. De wetgever (ministerie van LNV) heeft in de Wnb bepaald welke dieren beschermd zijn, op basis van Europese regelgeving zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn, en op basis van internationale verdragen zoals de Bern & Bonn conventies. Ook bepaalt zij daarin wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe van de bescherming van dieren afgeweken kan worden (onder welke belangen). Ook is in de Wnb vastgelegd dat in bepaalde situaties een tegemoetkoming in bedrijfsmatige schade door wilde dieren, uitgekeerd kan worden. De minister bepaalt op welke dieren gejaagd mag worden (de wildlijst), en of de jacht tijdens het jachtseizoen geopend is.

B. Provincies staan aan de lat voor de natuurbescherming. Het is een wettelijke opdracht neergelegd in artikel 1.12 van de Wnb. Het richt zich op het in stand houden van soorten en hun leefgebied. Dit leefgebied moeten provincies onder andere veiligstellen door het aanwijzen van het Natuurnetwerk Nederland (hierna NNN). Maar ook buiten dit NNN dienen provincies de soorten en hun leefgebied in stand te houden (denk aan bijvoorbeeld weidevogelgebieden) en daarvoor maatregelen te treffen. Hierover heeft de provincie verantwoording af te leggen richting het Rijk en de Europese Unie over de maatregelen die zij treft om de staat van instandhouding van beschermde soorten te borgen. Het faunabeleid is een onderdeel van dit natuurbeleid (o.a. terug te vinden in de provinciale Natuurvisie en het provinciale Beleidskader Wet natuurbescherming), en sturen dit in hoofdlijnen via de provinciale Omgevingsvisie. Daarbij kan de provincie via de Omgevingsverordening regels

stellen die ervoor zorgen dat dit beleid ook doorgevoerd wordt in de uitvoering. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de eisen gesteld aan de inhoud van het Faunabeheerplan en de samenstelling van het bestuur van een FBE.

Bij het faunabeheer is het belang (en beleid) van de provincie dat er een balans is tussen beschermen en beheren. Dit betekent dat het verstoren of doden van dieren waarvan de populaties onder druk staan, ten behoeve van schadebestrijding, enkel in uiterste gevallen kan gebeuren. In geval het algemene soorten betreft, is bij schadebestrijding en beheer het provinciale uitgangspunt om in eerste instantie in te zetten op preventieve (niet dodende) maatregelen, en het gebruik hiervan verder te onderzoeken zodat deze inpasbaar worden in de bedrijfsvoering van agrariërs. Ook staan tegenover het dodelijke beheer beschermingsmaatregelen, zoals de winterrust voor ganzen. Als men van mening is dat de niet-dodende c.q. werende maatregelen niet afdoende werken en de staat van instandhouding van de soort niet in het geding is, dan is het doden van dieren via bijvoorbeeld ontheffingen toegestaan en kan een tegemoetkoming in schade aan de orde zijn. Preventieve maatregelen worden in veel gevallen echter niet dwingend opgelegd. Ze zijn wel nodig om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming in de schade (adequaat gebruik).

C. Grondgebruikers (agrariërs, jagers, natuurbeheerders e.d.) zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van beheer en schadebestrijding op basis van de wetgeving en het provinciaal beleid. Het faunabeheer zelf is dus geen bevoegdheid van de provincie. De grondgebruikers en organisaties die duurzaam beheer van populaties nastreven zijn verenigd in de private Stichting FBE. Zij dragen met elkaar zorg voor een planmatig en gecoördineerd beheer. De FBE is de schakel tussen het provinciaal beleid en de uitvoering. In het bestuur zitten LTO, SBB, HUL/NM, Dierenbescherming, UPG en KNJV. De FBE heeft een onafhankelijke voorzitter. Om in ontheffingen te kunnen motiveren dat schadeveroorzakende dieren worden gedood stelt de FBE een faunabeheerplan op. Het uitgangspunt daarbij is uiteraard de Wnb, de provinciale regels en het provinciale beleid. Wij toetsen het faunabeheerplan aan de wettelijke regels en het provinciale beleid en eisen uit de Interim Omgevingsverordening provincie Utrecht (hierna IOV), en als daaraan voldaan wordt, keuren wij het Faunabeheerplan goed. Vervolgens kan de FBE-ontheffingen aanvragen bij provincie (team vergunningverlening) om schadebestrijding en beheer te kunnen uitvoeren. De uitvoering geschiedt in de regel via de Wildbeheereenheden (WBE's), welke een samenwerkingsverband zijn van jachthouders.

Met betrekking tot het aanleveren van gegevens zijn in de IOV regels opgenomen dat de FBE (artikelen 6.35 tot en met 6.38 IOV) en Wildbeheereenheden (artikel 6.42 IOV) o.a. verantwoordelijk zijn voor:

1. telprotocollen waarmee trendtellingen kunnen worden uitgevoerd.
2. het bijhouden van cijfermatige rapportages op het gebied van het aantal gedode dieren, behandelde nesten en de inzet van andere preventieve maatregelen om schade te voorkomen
3. het borgen dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt door de voorgestelde maatregelen om schade te voorkomen
4. het in geval van populatiebeheer aangeven wat de gewenste stand van de populatie is
5. het aantonen dat er in de afgelopen 6 jaar belangrijke schade is opgetreden
6. het aantonen van een samenhang tussen jacht, het beheren van de populatie en het daarmee bestrijden van schade
7. het omschrijven van een redelijke wildstand en onderbouwen hoe jacht daaraan bij kan dragen.

D. Ontheffingverlening en schadevergoeding: Ontheffingsaanvragen worden getoetst aan de criteria in de Wnb en het faunabeleid in onze Natuurvisie (pijler 5 Balans bewaken), het Beleidskader Wet natuurbescherming (paragraaf 3.3. Faunabeheer), de IOV (hoofdstuk 6) en de Beleidsregels natuur en landschap (BNL) (hoofdstuk 3).

Als een provincie een ontheffing weigert, bijvoorbeeld vanwege de staat van instandhouding van een soort, of als soorten waarvoor om die reden al geen ontheffing wordt aangevraagd en waarvoor geen redelijke, effectieve, preventieve maatregelen om schade te voorkomen beschikbaar zijn, dan komt de grondgebruiker onder voorwaarden in aanmerking voor een tegemoetkoming in bedrijfsmatige schade. De afhandeling van aanvragen voor deze tegemoetkomingen is ondergebracht bij BIJ12 (de provinciale werkorganisatie). Ook in geval de rechter een ontheffing afkeurt en het gevolg hiervan is dat bedrijfsmatige schade optreedt, kan van een tegemoetkoming in schade sprake zijn, mits deze valt binnen het provinciale Beleidskader.

E. [De Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade](#) is sinds 2017 door de 12 provincies ingesteld en adviseert provincies over het voorkomen en bestrijden van faunaschade, het onderzoek daarnaar en faciliteert hen in het maatschappelijke debat erover. In 2018 heeft deze adviesraad een advies geformuleerd: “Verbinden en Vernieuwen”, waarin in [Bijlage 1](#) goed is uitgewerkt wie waarvoor aan de lat staat.

F. Handhaving en toezicht: De RUD Utrecht houdt toezicht op de juiste naleving van regels rondom het faunabeheer (Wnb) en de ontheffingsvoorschriften van door de FBE aan de jagers/ grondgebruikers doorgeschreven ontheffingen. Inzet wordt gestuurd via het Uitvoeringsprogramma vergunningen, toezicht en handhaving (JUP).

G: Onderzoek en monitoring: Onderzoek naar effectief faunabeleid en beheer vindt gezamenlijk met alle 12 provincies plaats. BIJ12 stelt daarvoor, samen met de provincies, een [onderzoeksagenda](#) op en coördineert samen met provincies de uitvoering. Bij het opstellen van deze agenda worden stakeholders (inclusief FBE) geconsulteerd. Daarnaast zetten provincies ook individueel onderzoeken uit, afhankelijk van de beleidsvraagstukken die voorliggen binnen de provincie.

De monitoring van het faunabeheer dat plaatsvindt naar aanleiding van de faunabeheerplannen en op basis hiervan verleende ontheffingen (vangen, afschot, nestbeheer en vergassen) en/of dat plaatsvindt op basis van het bepaalde in de IOV, geschiedt via het Faunaregistratiesysteem. Die databestanden worden door de FBE beheerd. De monitoring van de inzet van preventieve, niet-dodende maatregelen gebeurt via het Schaderegistratiesysteem (dat gekoppeld is aan het Faunaregistratiesysteem). Echter: registratie hiervan vindt alleen plaats als de inzet van preventie & dodende maatregelen niet afdoende heeft gewerkt en een tegemoetkoming in schade aangevraagd wordt bij BIJ12. De grondgebruiker is verantwoordelijk voor het invoeren van deze handelingen. BIJ12 houdt de hoeveelheid aanvragen, taxaties en uitkeringen bij in een registratiesysteem. Provincies hebben geen directe toegang tot die data.

Faunatellingen via de FBE vinden plaats in het voorjaar voor alle diersoorten die mogelijk schade veroorzaken (1x): in het voorjaar voor reeën (3x – hoogst getelde aantal reeën wordt aangehouden om een trend te berekenen over de jaren heen); in de zomer voor ganzen (1x). Al deze tellingen vinden plaats via een protocol en worden gecoördineerd door de WBE's. De validatie van de data vindt plaats via de werkgroep faunatellingen. Deze tellingen geven een grove indicatie van de populatietrends, maar kunnen niet als absolute aantallen gezien worden (je telt nooit alles wat aanwezig is).

